

դրեալները իշխանը ետ դառնայ Աստուծոյն աջակցութեամբ:

Աղէքսանդրայէն՝ Սիւնիայ լեռներէն յոտորադրուող հայկազուն սգաւորներուն անուանեց նշանակութիւնը ընդունելով, յօժարամիտ կրօնականք հրատարակել այս անգամ, հաւատարմութեամբ թէ նախանձաւորութեան բարի օրինակ մը կ'ընայ տալ հասարակութեանը:

	բաժին:
Արժանապատիւ Յօհաննիս Կարապետ	2 "
Արժանապատիւ Փիլիպպոս Կարապետ	1 "
Յովհաննէս աղայ Սերովբէական	
Խառնակցի	5 "
Ստեփանն աղայ Յարութիւնեան	
Սարաֆ աղայ	5 "
Սարտիրոս աղայ Սիւրբոսեան	4 "
Աղայ Յովհաննէս Ա. թ. 1 լաթիֆ	2 "
Աղայ Բարդուղիմէոս Կիւրճեան	2 "
Աղայ Սեֆէր Բամպէրեան	2 "
Ահաճան աղայ Տիգրանեան	2 "
Խաչատուր աղայ Յակոբեան	2 "
Սաւմէոս աղայ Վստակեան	2 "
Գրիգոր աղայ Լուկայեան	1 "
	30 "

Պատրաստ

Յարութիւն աղայ մահաւորի Կարապետ	
Սարգիսեանց երկու տարեկանը կանխիկ վճարեց	1 "
	31 "
Թիւ 86 Բըշալըս Բարապետեան մէջ	
Նշանակածին	226 "
Թիւ 91 Էս	15 "
Ընդամենը	272 բաժին:

Ժողովուրդ առ Տէպա ըստած օրագրութեան մէջ կրկնադարձի:

«Ստորագրութիւն փոքր Լիւայի ըստած երեւելի և օգտակար ժողովածոյ գիրքը Լիւայեան հնութեանց վրայով, որն որ Ս. Ե. Կարապետի կը հրատարակուի:

Այս օրը մեզն առաւ: Կարողութեամբ լինելով թագաւորը ու անորից՝ Սարգիս Կարապետ, իրենց ամուսնութեան և տեղի տալով հանգիստ մը կատարելով դուքսին բերդին մէջ, փոքրիկ յիշատակն որ ան աստուծոյ տարուէր, զորովեցաւ սեղանը պանիրի կամ պաղ խմորի հետ մը մէջ կայնեցուցած: Կարապետն այս կերպով ընծայեց լիւայի թագուհիին որ առաւ իրեն գաճաճը ըստ: Եթէ տարվոյն մինչև 30 տարուէն յետոյ չի մեծցաւ ամենեւին. բայց 30 տարեկէն ետեւ բարձրացաւ հասակը ու եղաւ իրենց տղա և 9 մասնաշաղկի և այն չափին մէջ կանգ առաւ: Լիւայի շատ զօր արձուցանեց մէջ զբաղեցուց արքունիքը. զեւ հասակին պղծիկութեան տեսնելը արքունիքը հանգիստ մը մէջ հանգիստեցանք որ աստուծոյ պաշտօնատարներուն մէկուն գրգռեց: Եւ որտեղ որտեղ հասակը թեւ հակադէմ էր: Այս Բիւրաճ Տալիւանդ բանաստեղծը քերթած մը գրեց «Եփեսոս» տիտղոսով, ուր ուրիշ քաջագործութիւններէն զատ կը գրուի բանէ մէկ յաղթութիւն մը որ ըրեր էր գաճաճը հարկահաւի մը դէմ: 1638 ին հրատարակեցաւ խիտա պղծարարի գրքի մը որ կը կոչուի «Լիւայ տարուի պարգև»:

Իսկէ, այս անգամ ալ եղելի պիտի կատարուէր գործի: Հրատարակելով նաեւ իր ճամբորդութիւնը որ բաժնէ Լիւայեանի, Պարսկաստանի և Սիւնիայի մէջ: Այս գիրքը պիտի բովանդակէ, Լիւայեան գետին ու Լիւայի անապատի մէջ տեղը եղած երկրորդեան հին և նոր շինուածոց ստորագրութիւնը: Լիւայեանի մէջ գտնուած քրիստոնէից ու տաճկաց յիշատակելու արժանի շինուածքները որոնց ճարտարապետութիւնը այն կողմերը գացող բոլոր ճամբորդները կը զարմացնէ, մանաւանդապէս որ պիտի պատմուին: Հեղինակը յայտնելու է նաեւ միջին դարու քրիստոնէից ճարտարապետութեան սկզբունքները, որոնցմէ շատ բան առին Լիւայեանից: Այստեղից: Լիւայեան գետին Լիւայեանի միտքը կը ձգէ նաեւ, թէ Լիւայ աղբիւրն որ քան պայծառացաւ Բագրատունեաց իշխանութեան ժամանակը, որ Թագաւորեցին վեցերորդ դարէն ինչպիսի չորեքտասաներորդ դարը:

«Գրեթէ բոլորի կործանումը, ու հնութեանց մնացած ան պատուական բաները՝ որ մի միայն օրինակ են այս արհեստին, որոն համար ուրիշ տեղէն չեն կրնար գտնուիլ մը ունենալ, ասոնք՝ ամենեւին ալ բոլոր պատգամներով պիտի հրատարակուին: Հեղինակը գծադրած է նաեւ հին Պարսկերէնը զարմանալի խորաքանդակները, որոնց մէկ քանին յայտնի կը յուսկնէ քարի և որմերու վրայի նկարչութիւնը, որն որ հիներուն ժամանակը ծաղկած էր:

«Պարսկաստանի հիմնական երեւելի շէնքերը որ գեղեցկազարդ զոյնեցով հրատարակուած են, աս գործքին մէջ նոր մաս մը կը կոչուին: Երոնք օրինակ կը ընեն Պարսկաստանի նոր շէնքերուն նմանը գծադրելու: Բնակիչներուն նախապաշարեալ կարծեացը հակառակ, որոնք չեն թողուր մեղի թերեւ զուրկ են ներս մտնալ իրենց կրօնքին չեղողներուն, հեղինակը զիւրին ճամբան գտնելէ Պարսկաստանի միւս մեղիները գծադրելու և չափելու:

«Լիւայեան օր» որ բազմաթիւ ճամբորդներ կան Լիւայեանի կողմը, շատ օգտակար պիտի ըլլայ այս գիրքը իր աշխարհագրական թղթերով ու ճամբորդներու պատմութիւններով:

Ընծայեալ Լիւայեանի տիկինէն յետոյ Սիւնիայի մէջ նորին մեծափառութեան թագուհիին ծառային, և գրեալ ի Սիւնիայի մէջ: Կարապետն ալ տպած էր Եփեսոսի պատկերը:

Եւս վերջին թուականէն առաջ Եփեսոսի ծանր գործաւնութիւն մը յանձնեցին կատարելու: Թագուհին խորհեց զիւրը Կարապետ հոն մէկ դայիկ մը փնտրելու համար: Լիւայեան դարձած աստուծոյ դայիկին ու Թագուհիին պարու վարպետին հետ և ծանրագին ընծաներով որ Սարգիս Կարապետ իրենց էր Թագուհիին, Տիգրանեան ծովապատակները բռնեցին զիւր ծովու վրայ: Եւս կերպով Եփեսոսի արդի բան մը ըլլալով, իրապէս և զաւինք իր աշխիւ առջև երեւելի մարդ մը: Եւ չէր կրնար համբերել արքունականներուն ու ծառաներուն կտակներուն և ստատիկ կը բարկանար, շատ ալ կոխներ բռնէր Թագուհիին հակադէմ դանդաղութիւն: Հետոյ (որ մը Կարապետ ըստած Եփեսոսի Երիտասարդ սկզբի մը ճամբորդութեանը չի գիտնար) մեծամարտութեան հը:

* «Սիւնիայ» Լիւայեանի կը ընշանակէ ամենափոքրը
* «Սիւնիայ» Երոնքէն կը ընշանակէ փոքրագույնը:

«Լիւայ գործը պիտի պարունակէ նաեւ ծանրագույն գործերով եղած հարթաչափութիւնները որն որ Լիւայեան եղբիւրքէն ինչպիսի Պարսկաստանի կենդանի Ս. Տէրէրոս հաղարամետը շարունակ զննութիւններ ընելով հաշուեց: Կիտունները աղէկ զիտուն թէ ո՛րքան կարօտութիւն ունէինք Լիւայի բարձրագույն փակած տեղի կը թեանցը:

«Բնութիւնը՝ հետաքրքրական հրաբուխ լեռներուն, որոնք ծանծա՛ չեն վերին Կիւրտիստանի մէջ, ու ընդհանուր երկրաբանութիւնը այն կողմերուն, մասնաւոր յօդուած մը պիտի ըլլայ աս գործքին մէջ: Այս խօսքով՝ հեղինակը երկու տարի ճամբորդութիւն ընելով, հոգ տարաւ որ այս նոր գործքը ևս յարգ ունենայ իր առջև հրատարակած գրքին պէս, որ նոր արդէն շատ հաճելի եղաւ թէ Կարապետի և թէ օտար երկիրներու մէջ:

Լիւայեան լրագրները՝ շինաստանի և Լիւայեան պատերազմներուն չափէ զուրս ծախքերը յիշատակելով, մեծ ստիւգ կը ըլլային: Սըն օրագրիւր կը հաստատուէ, թէ Սիւնիայի Կիւրտիստանի աս տարւած ծախքը շինաստանի մէջ՝ 806,566 լիւրէ մթէւլինի պիտի հասնէ, 94,368,222 դուրուշի չափ: Լիւայեան տանի մէջ՝ 1839, յունվարի 1 էն ինչպիսի ասպիւլ 1841, պատերազմական բոլոր ծախքերը՝ 709,327 լիւրէ մթէւլինի հասան, 82,991,259 դուրուշի չափ: Իսկ 1841 էն ինչպիսի 1842, 713,231 լիւրէ մթէւլին, 84,033,027, դուրուշ:

ՕՐԱՆՈՅՍ ԼՈՒՐԵՐ

Լիւայեան (Կարապետ) օրագրութեան մէջ կը կարդանք:

«Սիւնիայ 21 գիշերան ժամը 1 էն, Սիւնիայ Եփեսոս (որ ըստած քաղաքը հրեղէն գունդ մը իյնելով, ժողովուրդը մեծ վախի մէջ ձգեց: Լիւայեան ինկած աստուծոյ ստատիկ լիւայ մը տարածեց բոլոր քաղաքին վրայ: Կիտուններն մթնոլորտին խիստ բարձրէն մեկնեցաւ, հիւսիսէն հարաւ դնայ քիչ մը հորիզոնին ծակով, ու գետնէն վեր ելլալով աշերի ոյթ և զաւ: Լիւայեան արեւելի կողմը շատ հե-

րաւորեց զանի: Կարապետ և կաւ հրաւիրած տեղը, ուրիշ գէնք մը չունենալով հետը բայց միայն գրեկ մը (չիլիկա) ասէկ փոքրիկ Եփեսոս անանկ կատողեցաւ որ բռնադատեց իր հակառակորդը իրաւքիւն ասոր ճանակով մենամարտի: Եւ որովհետեւ վիճակն ալ իրեն ինկաւ առաջ ինքը նեւեւ, մէկ պարպելով ասոր ճանակովը ըստ պաննեց իր հակառակորդը: Եւս մեծամարտութիւնը եղաւ Կարապետ Եփեսոս ընկերացիք էր Թագուհիին հետ քաղաքական խռովութիւններուն ատենը: Կիւրտիստանի նորին բռնութեամբ ծովու վրայ տաճիկ ծովապատակ մը ու ծախքեաց Պարապարտի երկիրը: Բայց իր գերութիւնը շատ երկար չի քըշեց աղատեցաւ: Լիւայեան քաղաքական կախ ին սկսած ատենը քաղաքական վարկումովը որ վստայելի էր իր մենամարտութեամբ, Թագաւորին բանակին ուղի զօրադուր իր եղաւ: 1644 ինչորէն եկաւ Կարապետ Եփեսոսի հետ, ուր մնաց մինչև վերանորոգութեան ատենը: Սիւնիայեան քաղաքական բաներու վրայ ամբաստանութեամբ՝ 1682 ին Կարապետ մէջ բանտը դրվեցաւ, ուր մեռաւ 73 տարու:

(Մնացորդը հետեւեալ թիւով):

